

FIGYELŐ

Törekvések új bibliográfiaszervezési módszerek kialakítására. A Szovjetunió Tudományos Akadémiája 1961. évi közgyűlésén az elnökségi beszámolóban többek között elhangzott az a megállapítás, hogy korunkban a tudományok fejlődésének egyik sajátossága a tudományok „matematizálódása”.¹ A könyvtártudomány, közelebbről a dokumentáció területén is világszerte — elsősorban a Szovjetunióban és az Egyesült Államokban — kutatások, kísérletezések folynak a matematika (és az elektronika) alapján álló új technika bevezetésére, az „information retrieval” keretében az indexelés új lehetőségeinek kialakítására, az ismeretanyagban való eligazodás sokoldalú, gyors és megbízható módszereinek kidolgozására. Ezzel párhuzamosan ugyancsak a tudományos fejlődés érdekében, gazdasági-műszaki érdekekből kiindulva, évtizedek óta, de különösen a második világháború után nemzetközileg nagy érdeklődés nyilvánul meg a szerveztudomány iránt. Nyugaton, a szervezés („management”) tudományos alapokra helyezése a matematika sajátos alkalmazása által szinte önálló tudományággá alakult „operations research”, műveléskutatás címén, jóllehet még művelőinek körében sem alakult ki egységes álláspont önálló tudományági volta tekintetében.² A lényeg azonban nem is ez, hanem maga az „operatív kutatás” művelésének, alkalmazásának ténye, amit az is tanúsít, hogy kialakultak immár önálló szervezeti keretei (intézetek, társaságok), folyóiratai vannak, és irodalma már oly tekintélyes és az iránta megnyilvánuló érdeklődés olyan széleskörű Nyugaton, hogy az Operations Research Society of America kiadványsorozata keretében terjedelmes bibliográfiát tett közzé róla.³ (Megjegyezzük,

hogy ezt követően még egy jelentős annotált bibliográfia is megjelent a műveléskutatás irodalmáról.)⁴

Nem tekinthető véletlennek, hogy éppen az „operatív kutatás”, a szerveztudomány művelői által kiadott bibliográfia, az „*A comprehensive bibliography on operations research*” mutat olyan új szerkesztési törekvéseket, rendszerezési mechanizmust, annotálási módot, indexkészítési kísérletet, amely gyökeresen eltér a hagyományostól. Nevezetesen, ez a bibliográfia, amely a matematika sajátos szerveztudományi alkalmazásának széles skáláját tükrözi mintegy 3000 tételben, a kutatás és fejlesztés, az iparágak, az oktatásügy, a személyzeti ügyek stb. területén könyvek, tanulmányok, kutatási jelentések és folyóirataikkal alapján, egy mechanikus „code”-rendszer segítségével, a hagyományos annotálást helyettesítendő, tartalmilag sokoldalúan jellemezni képes minden egyes tételét az elméleti jelleg, a gyakorlati alkalmazhatóság, a gazdasági-műszaki vonatkozások stb. szempontjából — mindezt maximálisan gazdaságos terjedelem (hely) kihasználással. A bibliográfia, e „code”-rendszer alkalmazásán kívül még egyéb szerkesztési sajátosságokkal is bír.

Vegyük sorjába azokat a szerkesztési módszereket, amelyek újszerűek és bizonyos törekvéseket fejeznek ki a bibliográfiai tájékoztatási módszerek megújítására tisztán szerkesztési eszközökkel, még új gépi technika alkalmazása nélkül.

A legérdekesebb új az „*A comprehensive bibliography on operations research*”-ben, hogy jóllehet szakbibliográfia, mégis betűrendes rendszerezésű és tételeinek tartalmát egy sajátos „code”-táblázattal oldja fel. A „code”-táblázat 6 fejeleces rovatot tartalmaz, a rovatokon belül

¹ Godicsnoe szobranie Akademii Nauk SzSzsZR, *Vesznik Akad. Nauk SzSzsZR*, 1961. 3. sz. 3—48. l.

² A műveléskutatásról és a körülötte folyó vitákról tömör áttekintést ad Bod Péter: *Nemzetközi Operációkutatási Konferencia Franciaországban*, Magy. Tudomány, 1961. 3. sz. 190—193. l.

³ *A comprehensive bibliography on operations research*. Through 1956, with supplement for 1957. New York, 1958. 188 l. (Publications in operations research 4.)

⁴ BATCHELOR, James: *Operations research — an annotated bibliography*. Saint Louis, 1959. 876 l.

A "code"-táblázat vázlata :

Általános osztályozás	Szervezeti (szakterület) típus	Funkcionálisan	Technika	Kutatási aspektusok	Gyakorlat
1. Általános cikk	00. Nem alkalmazható	00. Nem alkalmazható	00. Nem alkalmazható	00. Nem alkalmazható	0. Nem alkalmazható
2. Szemle cikk	01. Bányászat-Fém	01. Általános szervezés	03. Lineáris programozás	.	.
3. Életrajz, tört.	02. Szénbányászat	02. Hirdetésügy	.	02. Hatékonyság számítás	3. Szervezés
.	4. Személyzet kiválasztása és képzése
.	.	.	14. Játékelmélet	.	.
9. Bibliográfia és indexek	18. Nyomdászat, kiadás	11. Személyzeti ügyek	15. Statisztika	07. Instrumentálás és mérés	.
.
.	.	.	.	11. Tervezés	.
.	40. Nagykereskedelem	14. Kutatás és fejlesztés	.	.	.
.
.	84. Könyvtár
.
.

számsorrendben követik egymást a fogalmak. Valamennyi bibliográfiai tétel mellett, egymástól elkülönítve hat számjegy szerepel (a 6 rovatból vett megfelelő számjegyek), és ezek visszakeresése a táblázatban adja meg az adott tétel tartalmi ismérveit, szakbeosztását, műfaját, tu lajdonképpeni annotációját.

A táblázat első rovata tehát a bibliográfiában szereplő tétel műfajára utal, míg a többi öt tartalmára, közelebbről az adott tétel szakterületére, funkcionális alkalmazására, a leírt technikára (milyen matematikai módszert használ a kérdéses közlemény), a kérdéses közlemény tudományos kutatási vonatkozásaira és gyakorlati vonatkozásaira.

Két példával:

ALDERSON, Wroe

5 00 04 18 00 0 1. „Marginal Analysis of Productivity Marketing” in CONFERENCE ON OPERATIONS RESEARCH IN MARKETING, January 29—31, 1953. Cleveland, Case Institute of Technology, 1953, pp. 40—43.

1 00 01 00 00 1 2. „Operations Research and Management Problems”, in PROCEEDINGS OF OPERATIONS RESEARCH CONFERENCE. New York, Society for Advancement of Management. Jan. 1954. Section 9. 13 pp.

Az első tétel feloldása a táblázat alapján: technikai cikk, nem vonatkozik konkrét szakterületre, funkcionálisan a piac-kutatással foglalkozik, általános matematikai módszereket ír le, kutatási vonatkozása nincs, gyakorlati szempontból nem alkalmazható. — A második tétel: álta-

lános cikk, nem vonatkozik konkrét szakterületre, funkcionálisan a szervezés általános kérdéseit érinti, leírt technikája nem alkalmazható, kutatási vonatkozása nincs, gyakorlatilag általános szempontból alkalmazható.

A kötetet egy szakbibliográfiának nevezett tárgymutató egészíti ki, amely a „code”-ban foglalt fontosabb fogalmakat sorolja fel betűrendben, utalva a szerzőkre (egy szerző több publikációja esetén az adott tétel sorszáma a szerző neve alatt).

Ezzel kapcsolatban a bibliográfia egy másik szerkesztési sajátosságáról: alapvető alfabetaikus rendszerezésén belül betűnként először az angol nyelvű irodalmat közli, külön-külön csoportosítva a szerzős és a szerző nélküli közleményeket, majd az idegen nyelvű irodalmat. Egy szerző több publikációjának felsorolásánál kronológikus sorrend érvényesül.

A bibliográfiászerkesztés e kötetben alkalmazott módszerei figyelemre méltóak, jóllehet a „code”-szerű „annotálás” és „indexelés” tagadhatatlan praktikus elemei mellett, mint amilyenek a rendkívül gazdaságos helykihasználás, a sokoldalú jellemzési lehetőség, ezeknek az újszerű szerkesztési módszereknek alkalmazása még meglehetősen sok nehézséggel jár a kutatás szempontjából és egyelőre valóban csak kísérleti jellegűnek tekinthető. Problematikus a „code”-rendszer alkalmazása a bibliográfiában, mert nehezen kezelhetővé teszi azt (állandó visszakeresés a táblázatban), továbbá mechanikusan meghatározott fogalom-kategóriákkal operálván,

nem teszi lehetővé az árnyaltabb tartalmi jellemzéseket, végül igen nehezen hozhatók össze általa az együvé (egy szakcsoportba) tartozó tételek. Lehetséges természetesen, hogy a „code”-rendszerű „annotálás” és „indexelés” további finomításával az említett hátrányok erősen csökkenthetők.

Mindenesetre a bibliográfia területén is tanúi vagyunk bizonyos — korlátozott értelemben vett — „matematizálódási” törekvéseknek, új, egzaktabb szerkesztési módszerek kialakításának, és ezek egyik érdekes kísérleteként fogható fel az elemzett műveletkutatási bibliográfia is.

RÓZSA GYÖRGY

A mikromásolás néhány újabb lehetősége. Régóta foglalkoztat az a kérdés, hogy vajon szükséges-e a kiadványok évről évre növekvő özöne? Hiszen köztudomású, hogy sok a felesleges kiadvány. S talán még több a nem megfelelő példányszám-ban megjelent mű. Gyakran van szükség újabb kiadásokra és nem ritka jelenség az sem, hogy egyes művek túlzott példányszám-ban jelennek meg.

Bonyolítja ezt a problémát, hogy szükséges kiadványok néha kéziratban maradnak, vagy el sem készülnek a kiadás nehézségei miatt. Mindennapos dolog, hogy a lassú nyomdai átfutás miatt egyes tudományos eredmények csak hosszú hónapok múlva jutnak el az érdeklődőkhöz. Ha eljutnak! Ez a helyzet világszerte.

Lehet-e a kiadványok száma, példányszáma, gyorsabb megjelenítése terén javítani a helyzeten? Lehet és szükséges! A technika már kidolgozta a szükséges módszereket, a tudományok gyors fejlődése pedig fékeződik ezek alkalmazása nélkül. A megoldás egyik legjárhatóbbnak látszó útja a mikrokiadás.

I. Mikrokiadás

Maga a fogalom is újkeletű, bár előzményei több mint száz évre nyúlnak vissza. A fényképezéssel kicsinyített könyv tömeges megvalósítása korunkban nemcsak lehetséges, hanem szükséges is.

Mikor szükséges? Olyan esetben, amikor egy kiadványból csak kevés (20—50—100) példányra van szükség. A jelenlegi kiadványformák, a nyomtatott vagy sokszorosított megoldások ilyen alacsony példányszámok esetén nem gazdaságosak. Sőt a nyomdák jelenlegi túlterheltsége idején egyenesen pazarlás kis példányszámú kiadványokat nyomtatással előállítani. Viszont egyes kiadványok ki nem adása károkat és hátrányokat eredményez-

het. Tehát megoldást kell keresni a kis példányszámú kiadványok előállítására. Szabadjon egy konkrét hazai példára hivatkozni. Éveken keresztül rendszeresen megjelent egy közismert kiadvány — a KOZOCSA—RADÓ-féle *Szovjet népek bibliográfiája*. Igaz, hogy a kiadvány néha éveket késett, de mégis megjelent. Az 1954-es év anyaga 1957-ben jelent meg. Az elmúlt 6—7 esztendő Magyarországon megjelent szovjet irodalmáról nincsen semmiféle összefoglaló áttekintés. Telnek az évek, a könyvtárosok hiányolják a kiadványt, a kiadók gazdaságossági megfontolásból nem folytatják a kiadást. Persze nyomdai úton csak a nagy példányszám lenne kifizetődő. Az élet szükséglete pedig 100—200 példány minimumot igazol. Íme az ellentmondás. Az eredmény eddig az volt, hogy a kiadás lekerült a napirendről.

Az elsősorban könyvtári használatra szolgáló kiadványoknál a mikrokiadás könnyen megvalósítható, mert a könyvtárak vagy már rendelkeznek vagy könnyen beszerezhetnek olyan berendezéseket, amelyekkel a kicsinyített könyvoldalak könnyen leolvashatók.

Az ilyen jellegű kiadványokat tehát célszerűnek látszik mikrokártyán, mikrolapon, esetleg mikronyomaton közreadni.

Itt már a kiadványok egy új fajtájával állunk szemben. Ez a kiadványforma nyilvánvalóan erőteljesen fejlődni fog, és megoldja azokat a kiadás és szükséglet között feszülő ellentmondásokat, melyek jelenleg a kis példányszámok velejárói. Az USA-ban gyakori dolog az ilyen kiadvány. Nemcsak könyveket, hanem évtizedekre visszamenőleg folyóiratokat is kiadnak erősen kicsinyített formában. Emiatt azt írja SILVER Henry,¹ hogy a kiadók félnak a mikrofilmtől, mert nem veszik meg könyveiket. A mi kiadóink számára a mikrofilm nem konkurrenciát jelent, hanem olyan segítséget, amely új módon oldja meg a fontos, de hagyományos módon ki nem adható kiadványok sorsát, enyhíti a szűk nyomdakapacitás gondjait, megszünteti a remittendát stb.

Íme kirajzolódik előttünk egy újfajta kiadó szükségessége. Itt kicsi a példányszám, kicsi a könyv mérete. A társadalmi haszon viszont nem kicsi.

Az 1. sz. ábra egy ilyenfajta hazai kiadványt ábrázol. Szükségét az indokolja, hogy a *Nyugat* c. folyóiratban több mint háromszáz olyan orosz és szovjet vonatkozású írás, dokumentum van, amely irodalomtörténeti szempontból is, politikai

¹SILVER Henry M.: *Az eredeti tudományos anyag kiadása*. American Documentation. 1950. 1. Vol. 1. № 13—23. 1.

Körtés Julia: A „NYUGAT” c. folyóirat orosz és szovjet vonatkozású anyaga.
ELEMZŐ CIMJEGYZÉK. Вр. 1960. Kiadja az Állami Gorkij Könyvtár. 27 p.

Журнал „НЮГАТ” о России и Советском Союзе. АНАЛИТИЧЕСКИЙ
РЕПЕРТУАР. Будапешт, 1960. Издан Библиотекой им. Горького. 27 с.

1. ábra

szempontból is rendkívül érdekes. Ki kell adni ezt a kiadványt? Feltétlenül! De érdemes-e kinyomtatni, növelve ezzel a kiadványok özönét? Semmiképpen sem. Ezért adtuk ki ezt a kiadványt mikrokártyán, illetve mikrolapon 50 példányban.

Az eddigiekben a mikromásolatok kiadványjellegét hangsúlyoztuk. Ez nem csökkenti a mikrofilmnek sem a tudományos munka megkönyvitésében kialakult jelentős szerepét, sem pedig az állomány megóvása és megőrzése terén betöltött óriási feladatát.

Aláhúzza a megőrzés fontosságát a papír, különösen az újságok papírjának gyatra minősége. Egy hosszabb idézettel bizonyítók:

Az amerikai könyvtárosok az utóbbi évek során egyre nagyobb aggodalommal látták, hogy a könyvekhez felhasznált papír minősége a század eleje óta fokozatosan romlott, sőt már messze elmaradt az újságpapír mögött. Az 1940–49 között gyártott könyvpapír szakítási szilárdsága a múlt századnak már csak 36%-a. A rossz minőség okainak felderítésére s a hibák orvoslási módjának megállapítására a Council on Library Resources 49.500 dollár hitelkeretet nyújtott a Virginia State Library rendelkezésére. Ez a könyvtár szakemberek bevonásával 18 hónapi vizsgálat folyamán 500 db 1900–1950 év közötti, 32 db 1955–57 közötti, 24 db különböző korú könyv és 6 mai napilap papíranyagát elemezte.

A kísérlet során a 17. és 18. századi könyvállomány egyes darabjainak papíranyagát is megvizsgálták. A vizsgálat eredményeképpen a következőket állapították meg: a néhány száz éves könyvek papíranyaga több százszor, sőt egyes esetekben több ezer-szer tartósabb a mai könyvekénél; a régi könyvek

papíranyaga lúgos, a maiaké savanyú kémhatású; a mai papír rossz minőségének oka a sav-tartalom. A vizsgálat eredményét két jelentésben tették közzé: mindkettő ezt a szokatlan, de stílszerű kolofont tartalmazza: „Nyomatott... a Council on Library Resources által a Virginia State Librarynek nyújtott kutatási segély költségen kikísérletezett állékony és tartós papíron... amelynek hasznos élettartama elméletileg 300 év.” (L. C. Information Bulletin 19. vol. 1960. 20. no. 444–445. p.)²

Ha semmi más nem is, de az Országos Széchényi Könyvtárban (és néhány más könyvtárunkban is) siralmas állapotban levő és igen gyakran hiányos folyóiratok és napilapok a mikrofilmzés meggyorsítását sürgetik. A nagyarányú mikrofilmzés általában mikrofilmtekercsre történik. Az olvasókészülékekben való nehézkes kezelés miatt azonban az olvasók számára nem a filmtekercs a kielégítő megoldás. Könnyen kezelhető mikromásolatok: a mikrolap, a mikrokártya vagy a mikrotábla látszik a legcélszerűbbnek.

Mindezek a tények megvizsgálandóvá teszik a mikrofilmzésnek a könyvtárban elfoglalt helyét és szerepét. Helyese-e a mikrofilmzés ügyét csak, vagy elsősorban az állományvédelem kérdéseire korlátozni? Nem helyes és nem is lehet. Az élet sürgető követelményei ezt a korlátot állandóan átlélik, és az állományvédelmi mikrofilmzés volumenje nem nő, hanem csökken.

² Megjelent a Könyvtári Figyelő 1960. 10. számában a 37. lapon.

Helyes-e ez a csökkenés? Nem helyes, sőt káros. Viszont a fényképezés sorrendjében a gyakran használt anyag állítandó az első helyre azon túl, hogy a munka egész volumene bővítendő.

Említettük a mikrofilm kiadványszerepét és állagmegővő szerepét, kapcsolatosan a papírok rossz minőségével. Nem utolsó előny azonban a raktározás, a férőhely megtakarítás és a könnyebb kezelhetőség is.

2. a) ábra

2. b) ábra

Az állagmegóvás és a raktári helytakarékosság együttes előnye jelentkezik a napilapoknak mikrolapon vagy mikrokártyán való kiadásain.³

Bizonyára nem túl sokára néhány legfontosabb napilapunk is megjelenik majd mikroméreteken. Csak a szemléletesség kedvéért mutatjuk be a 2/a és 2/b ábrán a Népszabadság két számáról készült mikrokártyát. Mindkét újság a technika és a tudomány újabb szovjet diadalát adta hírül.

Az úrutazás korában talán már időszerű a napilapokat mikrokártyán is kiadni!

Végül — az általános kérdések között — még egy kérdésre szeretném felhívni a figyelmet: a mikrofilm és a diafilm rokonságára. Ezt a rokonságot kellően szimbolizálja a Képes Krónikáról, — Nemzeti könyvtárunk egyik legnagyobb értékéről — készült színes diafilm. (3. ábra.)

A rokonságot gyakorlatilag is alátámasztja, hogy nem egy tudósunk odahaza diafilmvetítővel olvassa le a mikrofilmeket. Hazánkban több mint 200 000 diafilmvetítőgép van. Az elmúlt 5 év alatt több mint 3 millió diafilm készült. Könyvtáraink egyik legkedveltebb része a diatár. Tízezrek ismerkednek ma a diafilmmel, hogy holnap vagy holnapután már ismerősként fogadják a mikrofilmet: barátjukat és segítőjüket a tudományos és oktató munkában.

II. A mikrokártya

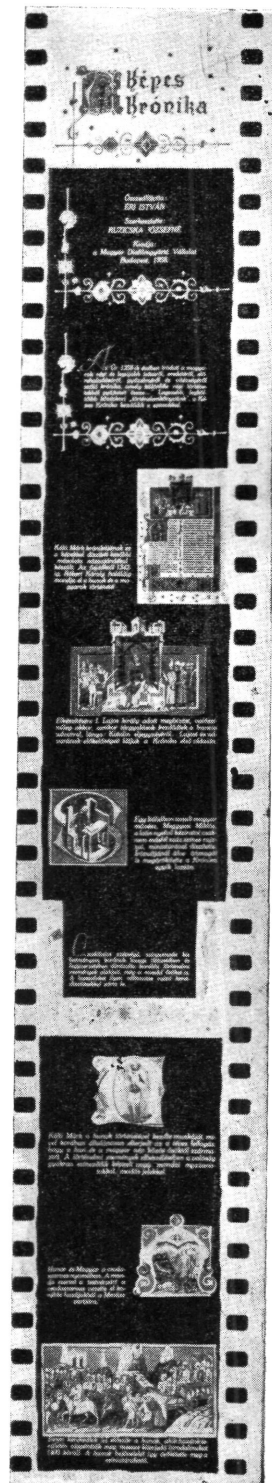
A mikrokártya már minőségileg új megoldás. Nemcsak méreteken tér el a legelterjedtebb mikrofilmformáktól: a tekerestől és a csíktól, hanem anyagában is és használatja jellegében is. A mikrokártya alapanyaga fotopapír, és felső szélén szabad szemmel olvasható a címleírás. Egyszerűben katalóguscédula is és maga a mű is. A katalógusdoboz egyúttal a raktár is. A mikrokártya lényegesen olcsóbb a filmnél és a sérülésekkel szemben ellenállóbb.

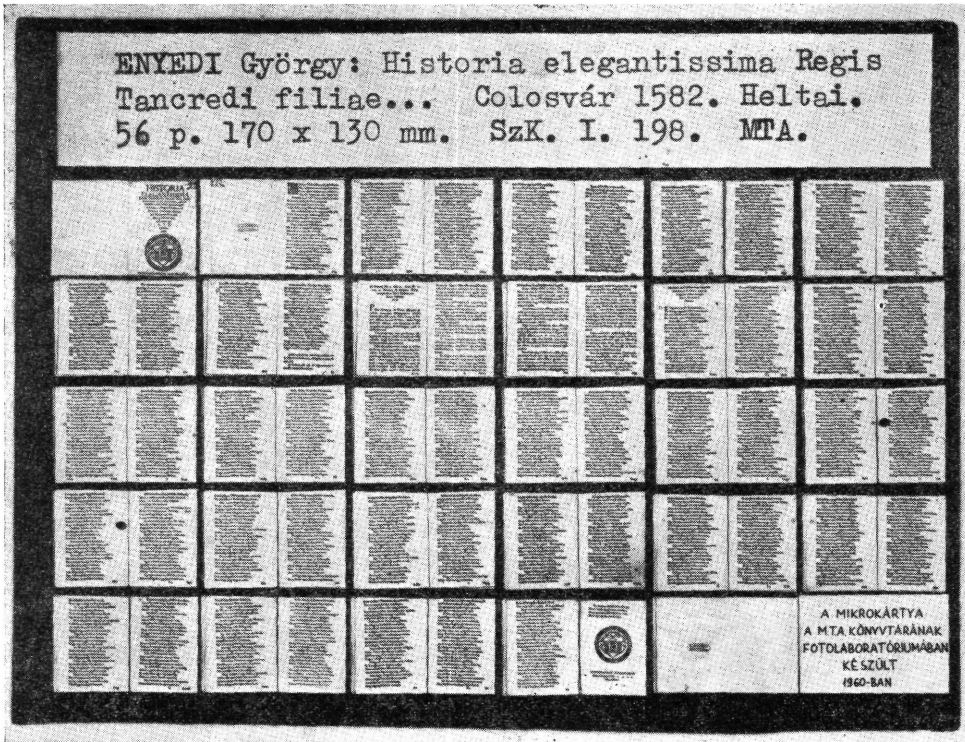
Rengeteg előnye van, és emiatt nagy jövőt jósolnak neki.⁴ Viszont olvasása a mikrofilmeolvasóktól lényegesen eltérő megoldást követel. Elterjedésének alapvető feltételét képezik a megfelelő olvasó készülékek. Bár igen erős nagyítóval közvetlenül is tanulmányozhatók, de ezt a megoldást a kutatók nem szívesen alkalmazzák. Ez idő szerint hazánkban mikro-

³ CAIN Arthur írja „A mikrofilmzés mai helyzete” c. cikkében (ASLIB Proceedings 1955. 1. 25—30. 1.), hogy például Svédországban az újságoknak kb. a fele mikrofilmen is megjelenik.

⁴ Lásd az UNESCO összefoglaló jelentését a mikrofényképezésről (1950—51.) magyarul OSzK. 698. sz. fordítás.

3. ábra

4. ábra

kártyákat csak a Tudományos Akadémia könyvtárában készítenek. Itt eredeti amerikai olvasóberendezés van. Az itt készült kártyák 90 × 120 mm nagyságúak. A 4. ábrán bemutatunk egy a Tudományos Akadémia könyvtárában készült mikrokártyát.

A Gorkij Könyvtárban is szaporodott a külföldről kapott mikrokártyák száma. Saját kísérleteinket is ebben az irányban folytattuk. Ezért elengedhetetlen szükségletként jelentkezett egy speciális olvasókészülék beszerzése.

A nehezebb, de járható megoldást választottuk: a mikrokártya-olvasó hazai előállítását. Még 1960 elején megbízást adtunk az Uránia Intézetnek a prototípus elkészítésére. A készülék 1961 elejére elkészült BOGNÁR Ernő, az Uránia Intézetben dolgozó műszerész mester tervei és keze nyomán. (5. sz. ábra.)

A berendezés külsejében hasonlít az amerikai olvasókészülékre, de belső megoldása lényegesen egyszerűbb. A kép minősége sem marad el az eredeti mögött. Gyengéje ennek a berendezésnek, ugyanúgy mint az amerikaiaké, hogy csak kisméretű

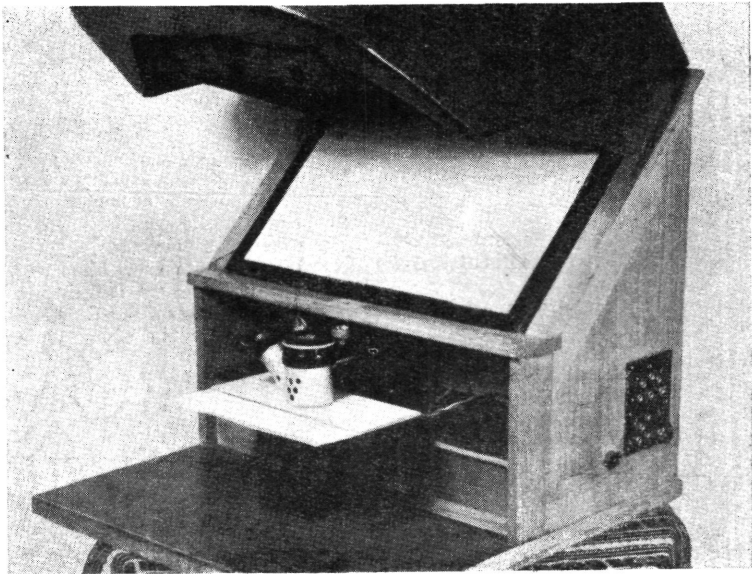
mikrokártya (75 × 125 mm vagy 90 × 120 mm) leolvasására alkalmas. A mikrolex, a mikroprint kb. 150 × 240 mm-es méretei ebben a szerkezetben nem olvashatók. Ez a fogyatékoság készített bennünket arra, hogy a nagyméretű mikrodokumentumok leolvasását is megoldjuk. Így jutottunk el, illetve vissza a Dokumátor olvasókészülékhez, mely eredetileg csak diaszkópként használható mindenfajta mikrofilm (tekeres, csík, lap) olvasására és kivetítésére. Kis adaptert szerkesztettünk, amely a Dokumátorra egyetlen csavarral rászerezhető. Ezáltal a Dokumátor univerzális olvasóvá vált, mert a filmek mellett az át nem látszó papírképeket is olvashatjuk, sőt a mikrokártyák legnagyobb méreteit is tudjuk olvasni. (6. és 7. sz. ábra.)

Az adapter leglényegesebb részét speciális elliptikus tükrös égő képezi, amely a 7. sz. ábrán jól látszik.

A 6. sz. ábrán a Dokumátor jobboldalán látható hüvelyek az elliptikus égő izzítási feszültségének szabályozására szolgálnak. (Ugyanis az égő 8 Voltos és 50 Wattos, de ekkora teljesítményre itt nincs szükség.

5. ábra

6. ábra

7. ábra

Ezért 6, $6\frac{1}{2}$, 7, $7\frac{1}{2}$ Volton is izzítható. Bevált a 7 Voltos alulfeszítés, amikor is az égő használhatósági ideje megduplázódik.)

A 7. sz. ábrán egy 100 oldal tartalmazó mikroprint is látható a leolvasóban.

Még néhány szót a mikrokártyakészítés technikai megoldásáról. Nálunk mikrokártyákat eddig csak speciális felvevőgépek segítségével készítették. Saját kísérleteink alapján mondhatjuk, hogy nemcsak ez az út járható. Költséges új berendezések nélkül megoldhatónak látszik a táblába szerkesztett mikrofilmcsíkok másolásával szerkesztett mikrokártya kisebb vagy nagyobb méretben egyaránt.

Az átlátszatlan mikrokártya a perforálatlan 35 vagy 16 mm-es mikrofilmek montírozásából származik, és ezt a módszert széleskörűen alkalmazzák az amerikai gyakorlatban is. A kiindulás ott is a mikrofilmtekeres.

Itt jegyezzük meg, hogy az 1. sz. ábrán látható mikrokártya is speciális felvevőgép nélkül készült.

III. A mikrotábla

Amíg az előző fejezetben át nem látszó (opaque) kártyákkal volt dolgunk, ezúttal visszatérünk a filmhez, mégpedig a tekeresfilmhez, illetve a filmcsíkhöz.

A tekeresfilm nagyon jól megfelel a muzeális megőrzés, az archiválás feladatainak. Talán a levéltári igényeket is jól

kielégíti. Ugyanakkor a kezelése nehézkes, és ezért a gyakori használat céljára alkalmatlan.

A filmcsík hidalta át hosszú időn keresztül a tekeresfilm nehézségeit. Itt a kezelhetőség könnyebb, viszont a tárolás bonyolultabb. Nagyobb anyag áttekintése csíkokban nehézkes és hosszadalmas.

A probléma megoldására kísérleteket kezdtünk a filmcsíkok táblás szerkesztésével, rögzítésével és kartotékszerű raktározásával. Az eddigi eredmények biztatóak, bár több részletkérdést még nem sikerült megoldani.

Az első kísérletek úgy kezdődtek, hogy 4 darab (egyenként 6 kockát tartalmazó) csíkot egy 150×240 mm-es Filmolux⁵ táblára ráragasztottunk.

A tábla felső szélére 1 cm széles papírcsík került, melyre azt írtuk rá, hogy mi van a táblán. (l. 8. sz. ábra Nyugat 1908. I. 1—70.)

A Filmoluxra való ragasztás jól megvalósítja azt a célt, hogy egyetlen egységbe vonja a négy filmcsíkot és egy könnyen kezelhető kartotékszerű filmtáblát hoz létre. Ha az emulziós oldalra ragasztjuk, akkor megvédi a filmet a karcolásoktól is. Hátránya, hogy ez a film kontakt meg-

⁵ A Filmolux egy cellofánhoz hasonló önragasztó fólia, melyet könyvek borítására, megővésére használnak.

oldással nem sokszorosítható, hogy a ragasztás csak huzamosabb idő után válik teljesen buborékmentessé.

Ennél jobb megoldást eredményezett az a kísérlet, amikor az egymás mellé helyezett filmsíkokat csak az érintkezési pontjaiknál ragasztottuk meg Filmoluxszal nem az emulziós oldalon. Ez a megoldás lehetővé teszi, hogy a filmtábláról pozitív papírkép másolható. Viszont az így össze-ragasztott filmsíkok egy csík szélességre összehajtogathatók és mint filmsík tárolhatók.

A mikrotáblával való kísérletek terelték a figyelmünket egyre inkább az adott tér gazdaságosabb kihasználására, azaz a perforálatlan filmre, sőt a perforálatlan 16 mm-es filmre.

A 9. és 10. ábrán egymás után látható két azonos méretű tábla sémája. (Méretük 150×240 mm.) Az első perforált, a második perforálatlan 35 mm-es filmet tartalmaz. Szemmel látható a nagy különbség. Egy újabb kazetta elkészítésével az is lehetővé vált, hogy a 10. ábrán közölt 72 oldal helyett 80 oldalt helyezünk el egy táblán.

Amíg a perforált filmnél a veszteség 31%, a perforálatlannál csak 11%. Ha a különbséget forintban fejezzük ki, azt mondhatjuk, hogy minden méter filmen

(1 m ára 3,46 Ft) kereken 70 fillért megtakaríthatunk.

Vagy ami még fontosabb: amíg a perforált filmtáblán 24 kocka (48 oldal) fér el; a perforálatlan filmtáblán 36 kocka (72 oldal).

Az anyagi előny 20%-os megtakarítás.

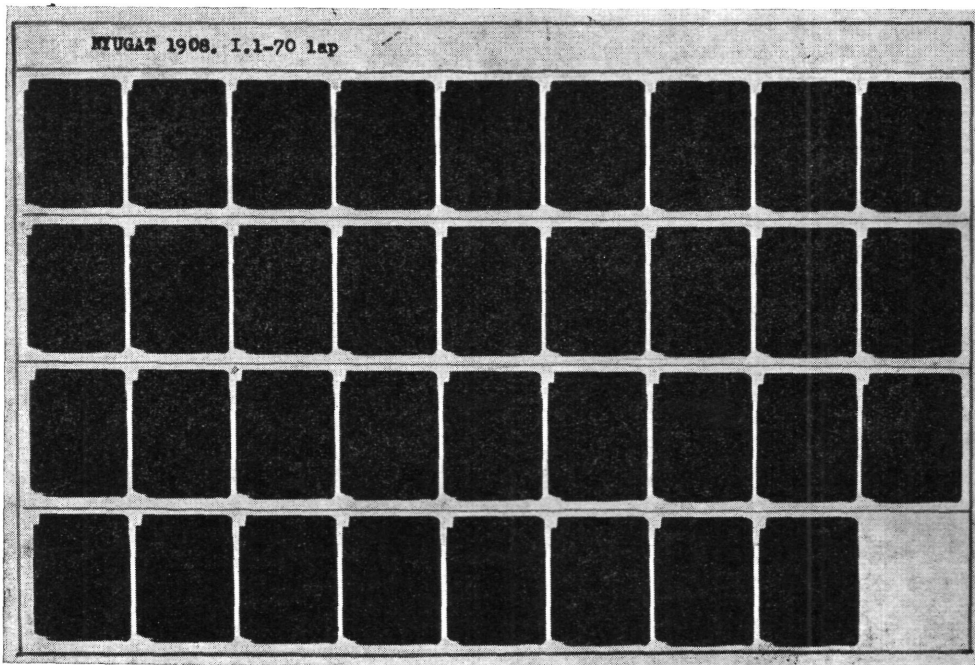
A térnyerés kb 50%.

Még tovább javítható a helyzet, ha 16 mm-es perforálatlan filmet használunk. Ezt láthatjuk a 11. sz. ábrán.

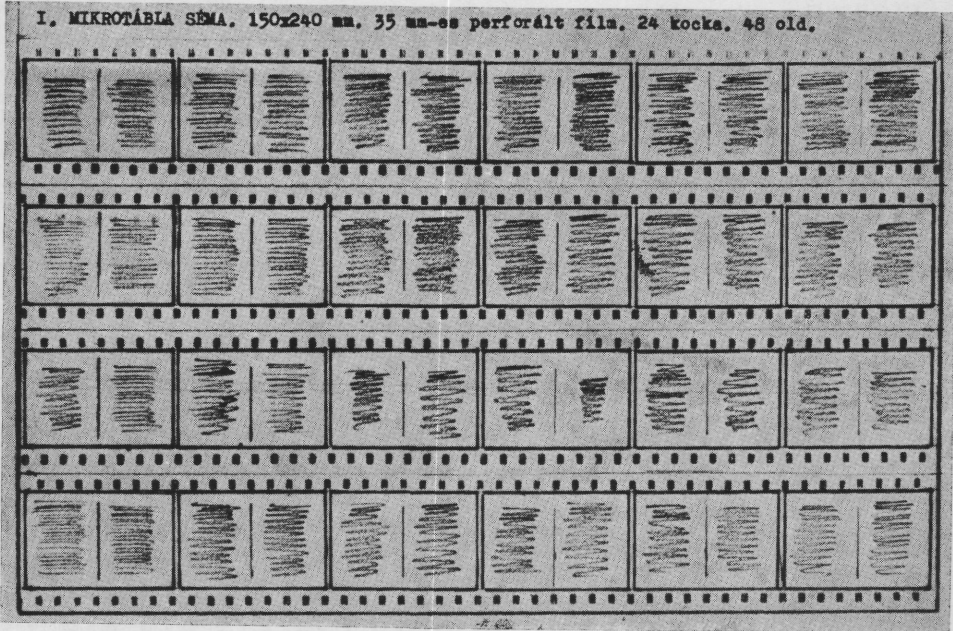
A tábla mérete azonos az előzőekben írtakkal. Ez nagy előny, mert egy nevezőre hoz különféle méretű filmeket. A 16 mm-es perforálatlan filmből szerkesztett tábla lehetővé teszi, hogy 96 db 14×18 mm-es kockát, kedvezőbb esetben 192 könyvoldalt helyezünk el egy táblán. A kicsinyítés itt legfeljebb 20-szoros lehet.

Kísérletképpen elkészítettük a SALLAI—SEBESTYÉN-féle könyvtártudományi kézikönyv mikrofilmjét 16 mm-es perforált filmen. (12. sz. ábra)

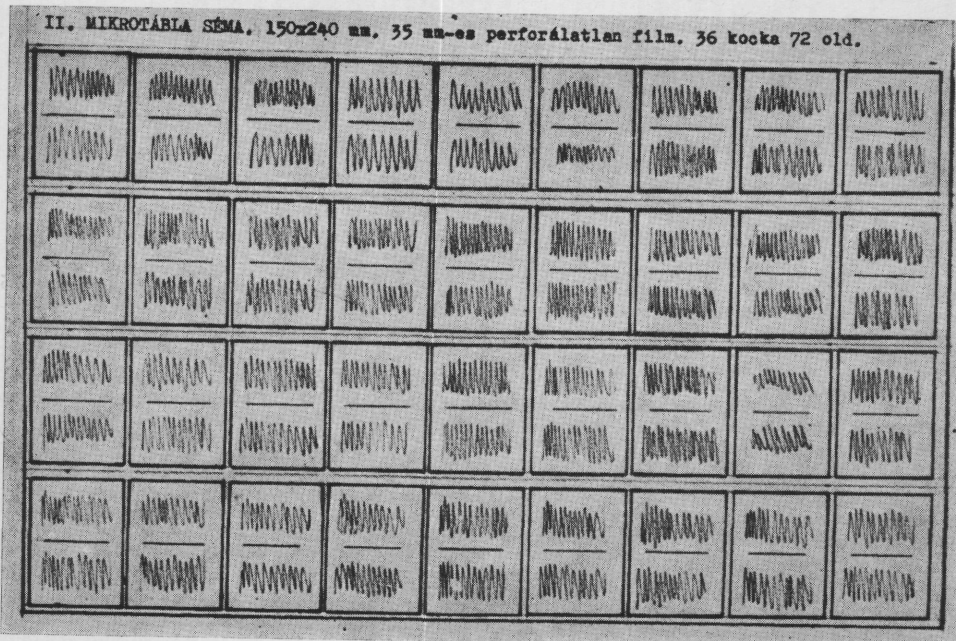
A filmsíkokból táblákat készítettünk. 3 táblán elfért az 576 oldalas könyv. A filmen az olvashatóság elég jó. A papírtábla másolaton már kevésbé. Ez a példa is figyelmeztet, hogy 16 mm-es filmet lehet használni, de csak módjával. Ahol 10 pontosnál kisebb betűk vannak, ott előzetes kísérletek nélkül nem is ajánlatos.

8. ábra

9. ábra

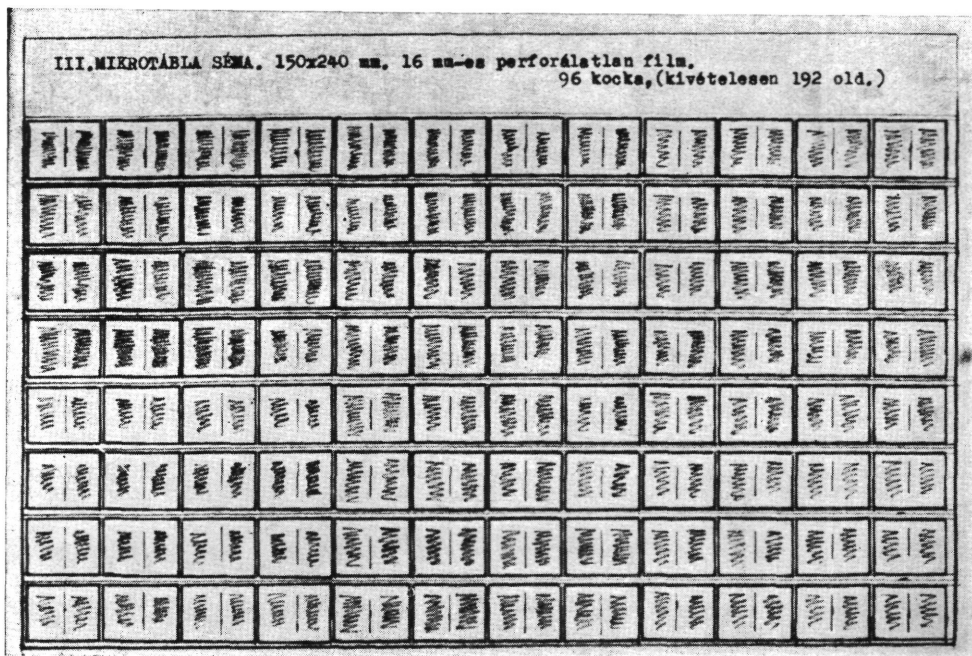

10. ábra

Kínálkozik a negatív filmből szerkesztett táblák kontakt úton való másolása, s ezzel a nagyméretű mikrokártyák gazdaságos előállítására. Ebben az esetben a csíkok összeerősítése természetesen nem az emulziós oldalon történik. Eredménnyel kecsegtet az átlátszó ragasztócsíkkal való rögzítés, amely biztosítja a csíkok egymásutánját, a tábla jellegét, viszont megengedi azt is, hogy a négy csík (vagy 16 mm-es film esetén 8 csík) egymásra hajtogatva csík-méretben tárolható. Csak a huzamosabb

6. a mikrotábla kísérletekre, melyek siker esetén a tárolás újabb, célszerűbb megoldását eredményezhetik.

A leírt kísérletek egyrésze még csak kezdeti próbálkozásnak tekinthető. De szükség van ezekre a próbálkozásokra, mert a mikrofilmmezés fejlődése egyre gyorsuló ütemet mutat világszerte. Ahhoz képest, hogy az első szabadalmak óta már több mint száz év telt el, a mikrofilm elterjedése még igen kezdetinek mondható, különösen Magyarországon, ahol a levél-

11. ábra

gyakorlati ellenőrzés döntheti el, hogy vajon életrevaló tárolási stb. módszerrel állunk-e szemben.

A cikk célja az volt, hogy ráirányítsa a figyelmet

1. a mikrofilmre mint új kiadványfajtára és egyes kiadványok ily módon való előállítására,

2. a mikrokártya különféle formáira mint a leggazdaságosabb és legkönnyebben kezelhető megoldásra,

3. a gyorsan pusztuló hírlap- és folyóiratanyag mikrofilmzésének soronkívüli szükségességére,

4. az olvasókészülékek új hazai megoldásaira,

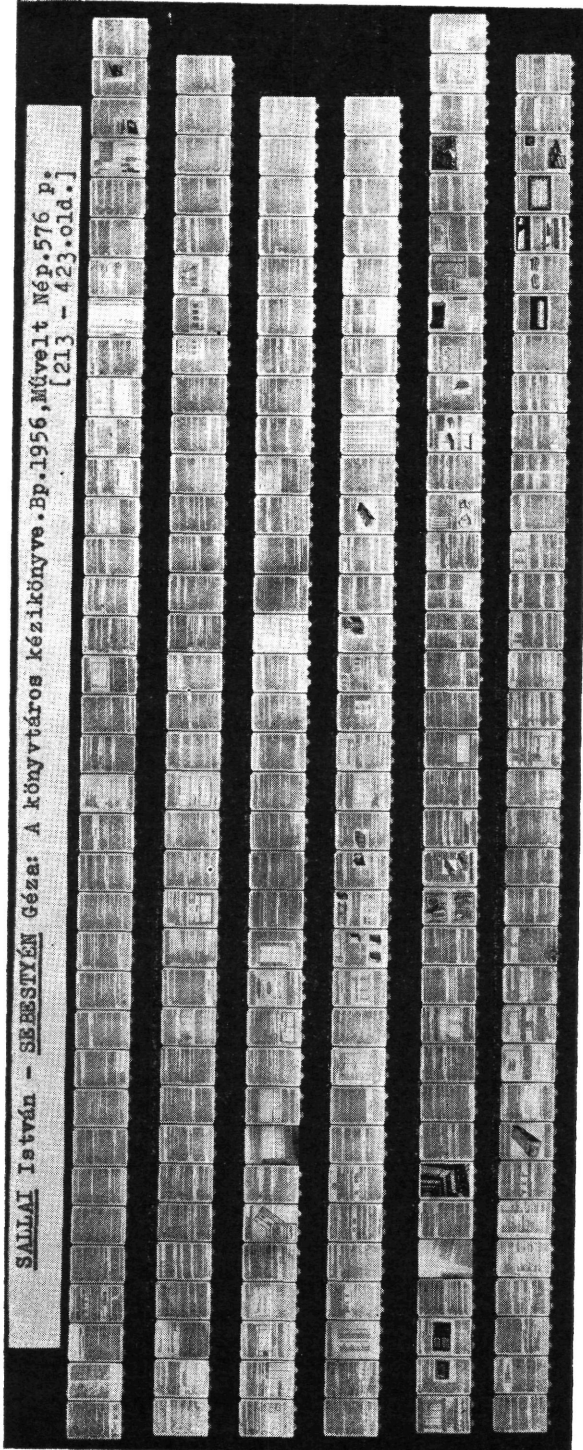
5. a perforálatlan 35 mm-es és 16 mm-es film felhasználására,

táratat leszámítva csak az utolsó 10–15 évben indult meg a könyvtári és dokumentációs mikrofilmzés. Az említett általános elmaradás és a mi hazai elmaradottságunk ennek a technikának a rohamos fejlődését és elterjedését eredményezheti a következő évtizedben.

A mikrofilm felhasználásának természetesen csak néhány kérdését tárgyaltuk. Óriási jelentőségű volna az irattárak mikrofilmzését megvizsgálni és napirendre tűzni, kidolgozni ezek módszereit.

Igen hálás feladat volna a dokumentáció szükségleteinek gyorsabb kielégítésére felhasználni a mikrofilmet sokkal inkább mint eddig.

Talán az irodai adminisztráció s a könyvtári ügykezelés-nyilvántartás is ka-

12. ábra

matoztathatná, a mikrofilm lehetőségeit.

Az általános elmaradás nagyságát igazolhatja, hogy amíg az elmúlt száz évben az ipari munka termelékenysége kb 1400%-kal nőtt, addig az irodai munkáé csak 40%-kal.

Minden kísérlet, publikáció, hasznos vita elősegíti a fejlődést, csökkenti az elmaradást. Már feltűntek a láthatáron a mikrofilmenél jobb és olcsóbb megoldások. Ilyen például az *elektromágneses képrögzítés*. Bár mikrofilm céljára való felhasználásáról még nem olvastunk, életrevalósága nyilvánvaló. A római olimpiáról közvetített képek egy része már mágneses szalag segítségével került a magyar készülékek képernyőjére is.

Már több szakcikk beszámolt a *termoplasztikus képrögzítésről*. Ez a mikrofilmenél lényegesen tökéletesebb megoldások lehetőségét kínálja. Cernaorsónyi filmtekercsre a 24 kötetes lexikonsorozat minden egyes oldala rögzíthető.

Mindez jelzi, hogy a fejlődés gyors és állandó. A mikrofilmezés a könyvtári és dokumentációs munkának a leggyorsabban fejlődő ága, ezért nagyobb figyelmet érdemel.

BARABÁSI REZSÓ

A régi magyarországi nyomtatványok új bibliográfiája. „E monumentális munka, melyet senki sem nélkülözhet, a ki hazánk régi irodalmával foglalkozik, tudományos irodalmunk legfontosabb és legértékesebb termékeinek egyike... A *Régi magyar könyvtár*” kellő méltatása nem foglalható egy ismertető cikkbe, a legösszintébb elismerés és dicséret nem adhat kellő kifejezést azon hálának, mellyel e szép mű szerzőjének tartozunk” — írta HEINRICH Gusztáv,¹ amikor SZABÓ Károly bibliográfiájának első kötete megjelent, s ezek az elismerő szavak a tudományos közvéleménynek adtak hangot. Hasonló méltatásban részesült a második, majd a HELLEBRANT Árpád által befejezett harmadik kötet is.

SZABÓ Károly nagy művének jelentőségével nem kívánunk e helyen bővebben foglalkozni, mindössze utalni kívánunk arra, hogy a *Régi magyar könyvtár* mindmáig az első valóban tudományos bibliográfiaként szerepel bibliográfiatörténetünkben, és sok vonatkozásban ma is elérendő példaként áll bibliográfusaink szeme előtt. Hatása már az első kötet megjelenése után több irányban megnyil-

vántul. Elsősorban természetesen bibliográfiai irodalmunk kiszélesedésében és színvonalának emelkedésében játszott közre. SZABÓ Károly művének nyomán az érdeklődés is erőteljesen a régi magyar nyomtatványok felé fordult. A könyvtárak — az abban az időben meginduló átszervezési munkák során — egymás után különbözőteménybe emelték ki a régi magyar nyomtatványokat (Széchényi Könyvtár, Erdélyi Múzeum stb.), a nyomtatott katalógusokban a kéziratok és az ősnymtatványok után külön ismertették ezeket (Pannonhalma, Csíksomlyó, kassai jogakadémia stb.), a bibliofil gyűjtők egész sora kezdett „rég Magyar könyvtár” összegyűjteni (RÁTH, ÁGOSTON, TODOROSZKU, VIGYÁZÓ, KORNFELD stb.), megindult a régi iskolai, egyházi és magánkönyvtárak átkutatása (pl. a nagyenyedi és a kolozsvári ref. kollégiumok könyvtára), a könyvtáblákban rejlt nyomtatványok kiáttatása (FRANKÓI, RÁTH stb.).

SZABÓ Károly művének első kötetét — hosszú évek munkájának eredményeként — egyedül állította össze, s csak a második kötet anyagának összegyűjtésében támogatták erőteljesebben a könyvtárak és a hivatalos szervek.² Az ország legjelentősebb könyvtáraiban járt, s mint maga írja műve előszavában, ezek közül csak a zágrábi és kalocsai érseki könyvtárba nem jutott el. A külföldi könyvtárak közül azonban egyet sem tudott átkutatni. A bécsi császári könyvtárról még rendelkezett valami kevés adattal, de a többiekéről szinte semmivel sem. (Ma is voltaképpen csak a wittenbergi és a hallei könyvtárakról van ilyen feldolgozásunk és a British Museumról néhány elszórt adatunk. Nem nézte még senki át rendszeresen pl. a bécsi Nationalbibliothek, a prágai és a krakkói egyetemi könyvtár magyar anyagát sem!) Ilyen körülmények között SZABÓ Károly természetesen nem végezhetett tökéletes munkát. Maga is azt írta: „Munkám szerkesztésében nem is annyira a teljességre, ... mint a megbízhatóságra, hitellességre s a használhatóságra fektettem a főszűlyt.”

A teljességet — mai szempontból — azért sem érthette el, mert érdeklődését szinte kizárólag a könyvek kötötték le, s csak ilyen vonatkozásban támaszkodhatott előmunkálatokra. Nem nézte át azonban pl. a levéltárakat, pedig ott könyveken kívül igen sok — könyvtárakban nem található — egyleveles és kisebb-nagyobb alkalmi nyomtatványok (rendeletek, proklamációk, okmányúrlapok, meghívók stb.)

² BORSÁ Gedeon: *Szabó Károly*. Könyvtáros. 1956. 103—105. l.

¹ *Egyetemes Philol. Közl.* 1879. 53. l.

találhatók. Ezeknek irodalomtörténeti jelentőségük ugyan általában nincs, az egyes nyomdák működésének megismeréséhez azonban igen fontosak, s nagyrésztük történeti forrásként is értékes.

A *Régi magyar könyvtár* megjelenése után — a megnövekedett érdeklődés eredményeképpen — egymás után kerültek elő olyan régi magyar nyomtatványok, amelyeket SZABÓ Károly nem ismert. Maga SZABÓ Károly is folytatta munkáját, és kiegészítéseit a *Magyar Könyvszemle*ben közölte. Példáját mások is követték, s alig találunk e folyóirat régebbi számai között olyant, amelyben — a külön e célra nyitott *Magyar könyvesház* rovataban vagy egyéb közleményben — néhány újonnan előkerült mű leírásával ne bővítenék az ismert régi magyar nyomtatványok számát. A *Magyar Könyvszemle*n kívül más folyóiratokban is jelentek meg kiegészítések, pótlások (*Erdélyi Múzeum, Századok, Irodalomtörténeti Közlemények, Sárospataki Füzetek* stb.).

A kiegészítések száma néhány évtized alatt olyan magasra emelkedett, és olyan sokféle jelentek meg az addig ismeretlen nyomtatványok leírásai, hogy azok összegyűjtésére és kiadására a századforduló idején a Magyar Tudományos Akadémia is gondolt. Ezzel a munkával DÉZSI Lajost bízták meg. Ő majd két évtizedig folytatta az elszórt adatok összegyűjtését az RMK első kötetéhez, műve azonban nem jelent meg, az új adatok egy részét tartalmazó nyomdai kefelevonat is csak nemrégben került elő hagyatékából.

A kiegészítések közreadását — az Akadémiától függetlenül — SZTRIPSZKY Hador³ valósította meg, amikor 1912-ben közzétette *Adalékok Szabó Károly Régi magyar könyvtár c. munkájának I—II. kötetéhez* című művét.

SZTRIPSZKY művéről azonban már az egykorú kritika is megállapította, hogy nem végezte el a szétszórt adatközlések teljes összegyűjtését, hanem csak a *Magyar Könyvszemle* és néhány bibliográfia anyagára támaszkodott. Egyszerűen átvette az adatközlők különböző értékű leírásait, így művében sokkal több a hiba mint SZABÓ Károly munkájában.⁴

A kiegészítések összegyűjtésével szinte egyidőben felvetődött már az új, bővített és átdolgozott kiadás gondolata is. Ennek megvalósítására azonban a két világháború közötti időben nem került sor, hanem csak a kiegészítések, pótlások további gyűjtése

folyt, továbbra is elsősorban SZTRIPSZKY magánkezdeményezéséből.⁵

A régi magyarországi nyomtatványok új bibliográfiájának megvalósítását a felszabadulás után az Országos Széchényi Könyvtár egyik munkaközössége tűzte feladatul. Az akadémiai Könyvtártudományi Bizottság — megalakulása után — szintén a legsürgősebben megoldandó könyvtártudományi kérdések közé sorolta.⁶ A munkaközösség — nagyrészt akadémiai céltámogatással — zömmel összegyűjtötte az irodalomban közölt adatkiegészítéseket, új leírásokat, továbbá nyilvántartásba vette a hazai könyvtárakban található régi magyar nyomtatványokat. Ilyen előmunkálatok után most már az új kiadás közreadása a soronkövetkező feladat.

Ennek első lépése egy nem részletező, tehát „rövidített” bibliográfia kiadása lesz. Ezzel az eddigi adatgyűjtést rövid időn belül a kutatók rendelkezésére lehet bocsátani, ugyanakkor lehetőség nyílik a „végleges” kiadás gondos előkészítésére és összeállítására.

A „végleges” kiadásban mindegyik nyomtatványt olyan részletesen kell leírni, hogy az a bibliográfiai, könyv-, nyomda- és könyvtártörténeti, irodalom- és művészettörténeti stb. kutatást a legmesszebbmenően támogassa. A „végleges” kiadásnak tehát tartalmaznia kell a betűtípusok, illusztrációk, könyvdíszek, vízjelek feldolgozását és repertóriumát, továbbá az egyes példányok kötésére, a tulajdon- és egyéb bejegyzésekre vonatkozó adatokat, végül a nyomdászra és az egyes nyomtatványokra vonatkozó minden ismeretet is. Ha a jelenleg ismert műveknek ilyen részletes feldolgozását tűznénk ki közvetlen célként, az az előkészítő munkák szempontjából előrehaladott XVI. századi nyomtatványok esetében is több évi munkát jelentene.

A kutatóknak azonban halaszthatatlan szükségük van az eddigi összegyűjtött adatokra, azok közreadásával nem várhatunk még további éveket. Ezért választottuk azt a megoldást, hogy a „végleges” kiadás előkészítésével tovább is foglalkozva, minél előbb közreadjuk az eddigi adatgyűjtést egy „rövidített” bibliográfia formájában. Ez a kiadás gyorsan elkészülhet és a kutatók és könyvtárosok rendelkezésére állhat, ugyanakkor jó kiindulópontot jelentene a további adatgyűjtéshez.

A rövidített forma azt jelenti, hogy az egyes nyomtatványok leírása nem lesz olyan

³ BORSÁ Gedeon: *Sztripszky Hador. Könyvtáros* 1959. 263—266. l.

⁴ VÖ. MELICH János bírálatát *Magy. Könyvszle.* 1912. 350. l.

⁵ Vö. *Irod. tört.* 1937. 36—38. l.

⁶ KÖHALMI Béla: *Könyvtártudományunk feladatai.* Magy. Tud. Akad. Nyelv- és Irod.-tud. Oszt. Közl. 1954. 6. köt. 353—378. l.

részletező, mint SZABÓ Károly művében.

Címlapléírás helyett az egyes művekről lényegében a modern könyvekre érvényes szabályok szerinti címléírást készítünk. Ehhez csatlakoznak aztán a különféle megjegyzések. Ezek első csoportja az eddigi legjobb, részletes bibliográfiai leírásra, a hasonmás vagy betűhív kiadásra és a bibliográfiai adatkiegészítésekre történő utalásokat tartalmazza. Az adatkiegészítések közül mindazokra hivatkozunk, amelyek a címléírás valamelyik adatát (pl. szerző vagy nyomdász) a korábbi leírásokkal szemben helyesbíti.

A megjegyzések csoportjába a bibliográfiai leírással kapcsolatos megállapítások kerülnek (pl. változatok megkülönböztetése, kronosztichon az ajánlás végén). Itt indokoljuk azokat a korábbi leírásoktól eltérő adatokat, amelyeket a bibliográfia összeállításakor állapítottunk meg (pl. a nyomtatvány debreceni eredetét a címlap fametszete bizonyítja, amely azonos a 325. sz. mű kolofonja alatt találhatóval).

Külön adatsoportként ismertetjük, hogy milyen ajánlás található a műben: ki kinek ajánlja a művet.

Végül ismertetjük a mű lelőhelyeit. Felsorolunk minden ismert lelőhelyet, mégpedig két csoportban. Az első csoportban közöljük a bibliográfia munkatársai által ellenőrzött példányokat, a másodikban pedig a csupán irodalom alapján ismerteket a forrás megjelölésével. Mindkét csoportban jelezzük, ha a példány nem teljes (csonka, hiányos vagy töredék).

A *Régi magyar könyvtár* nem előre végiggondolt terv szerint tagolódik kötetekre, mindegyik kötet más szempontból határolja körül anyagát: az első kötet a *nyelv* (magyar nyelvű nyomtatvány), a második a *terület, megjelenési hely* (Magyarországon nyomtatott mű), a harmadik a *szerző* (magyarországi szerző) alapján gyűjtötte össze anyagát. Az új kiadás egységes szempontot igyekszik keresztlívni, mint a *magyar nemzeti bibliográfia* első szakaszai, az újabb korokban is érvényesíthető felépítésben jelenik meg.

Az új bibliográfia ezért nyelvre való tekintet nélkül együtt fogja tartalmazni a korabeli Magyarország teljes nyomdatermését. (SZABÓ Károlytól eltérően azonban a Horvát-Szlavonországban megjelent nyomtatványokat nem vesszük fel a bibliográfiába.) A külföldi magyar nyelvű műveket — fontosságukra való tekintettel — ugyancsak feldolgozzuk, és a bibliográfia függelékében közöljük. Ezzel a *Régi magyar könyvtár* teljes első és második kötete egybekerül.

A külföldön megjelent nem magyar nyelvű, de magyar vonatkozású nyomtatványok (az RMK III. és az ún. Apponyiana) feltárására most még nem vállalkozhatunk. Ehhez még további igen hosszú és alapos adatgyűjtő munkára van szükség. (Itt a külföldön levő anyag mennyisége és jelentősége sokkal nagyobb mint a magyarországi nyomtatványok esetében!)

A „rövidített” bibliográfia előmunkálatai és közzététele három ciklusban (1473—1600; 1601—1700; 1701—1800) történnek. Az első korszak mintegy 850, a második kb. 4—5000, a harmadik hozzávetőlegesen 30 000 réttel fog tartalmazni. Tekintettel a XVIII. század hatalmas anyagára, megfontolandó, nem lenne-e helyes ezt két részre (1701—1750; 1751—1800) bontani.

SZABÓ Károly beosztásával szemben tehát a régi nyomtatványok esetében nemzetközileg is egyre jobban elterjedő mechanikus időelhatárolást választottuk. Ugyanakkor SZABÓ Károlyval ellentétben a „régí könyv” határát a hasonló cseh-szlovák és lengyel vállalkozások analógiájára 1711-ről 1800-ra toljuk ki. Így PETRIK bibliográfiájának egy része is átdolgozásra és kibővítésre kerül.

A XVIII. századi nyomtatványok esetében azonban már bizonyos enyhítést kell végrehajtani a leírások részletességében, valamint a lelőhelyek teljességében. Ugyancsak módosítani kell a bibliográfiába felveendő nyomtatványok körét. A XVIII. század során önállósodnak nálunk az egyes kiadványfajták (periodika, térkép, zene-mű stb.) amelyek speciális bibliográfiákba tartoznak. Megszorítást kell alkalmazni a kisnyomtatványok sorában is, hiszen ezek rendkívüli mértékben megszorodtak ebben az időszakban (gondoljunk csak a II. József által kiépített adminisztráció óriási nyomtatvány-termésére!).

Mindegyik kötet alaprendje a *szerzői betűrend* lesz. Véleményünk szerint ez elégségit ki a leggyakoribb igényt: a bibliográfia használói ugyanis többnyire szerző szerint keresik a műveket (ebben az időszakban). Az alaprend már maga összefoglalja egy-egy szerzőnek az adott időszakban megjelent összes műveit, illetve az egyes műveknek valamennyi kiadását. A kutatóknak ez is további könnyebbséget jelent. A szerzői betűrendben — utalók formájában — helyet kapnak a szerzői névváltozatok, a feloldott anonim munkák címei stb., ezzel is igyekszünk a bibliográfia használhatóságát növelni.

SZABÓ Károly rendszere (az időrendi s egy éven belül hely szerinti) a leggyakoribb kérdések megválaszolása helyett csak arra tudott választ adni, hogy egy évben egy

városban mit nyomtattak. Ennek a válaszadásnak a teljessége és áttekinthetősége azonban igen kétes értékű, hiszen a számos hely és év nélkül megjelent nyomtatvány, illetve a töredékek esetén csupán hozzávetőleges és bizonytalan meghatározás lehetséges. (Ez az arány a XVI. századi magyar nyelvű nyomtatványok esetében megközelíti a 20%-ot!) A betűrendes besztás a terjedelmet nem dagasztja feleslegesen: egy mű különböző kiadásaira nem kell mindenhol külön utalni, s az időrendi mutató is rövidebb mint a szerzői.

A betűrendes besztást természetesen több mutató egészíti ki, s ezek teszik lehetővé a bibliográfia többretű felhasználását. A következő mutatókat állítjuk össze: 1. általános időrendi mutató, 2. nyomdahely-mutató, ezen belül a nyomdák mutatója, 3. szakmutató (a régi nyomtatványok tartalmához igazodó speciális szakrendben, amely a könnyű áttekintést biztosítja), 4. névmutató a nem szerzőként szereplő nevekről (címben, ajánlásban stb.), 5. a korábbi bibliográfiákra (SZABÓ, SZTRIPSZY stb.) utaló számkoncordancia.

A rövid bibliográfia közreadásának menete — ahogy már említettük — természetesen időszakonként fog történni. A XVI. századra vonatkozóan az adatgyűjtés lényegében befejeződött, most történik az adatok ellenőrzése és rendezése, illetőleg a külföldről mikrofilmen beszerezhető művek bekérése: a kötet így előreláthatólag még 1962-ben megjelenhet.

Ezzel egyidőben folyik már a következő időszakokra vonatkozó további adatgyűjtés, sőt a „végleges” kiadás előkészítése is (pl. a bejegyzések feldolgozása). A Magyar Tudományos Akadémia fokozott támogatásának megfelelően a munkálatok egyre gyorsulnak és szélesednek, s ez lehetővé teszi, hogy az első kötetet minél előbb kövesse a második, majd a harmadik.

Ezzel egyúttal Szabó Károly kívánóságának teszünk eleget — ha kissé megkésve is —, hiszen az első kötet bevezetésében azt írta: „Bizvást merem reményleni, hogy éppen munkám megjelenése következtében fog hazai könyvtaraink gondos átkutatása nagyobb mérvet érteni, s ha e reményem teljesültével az én munkám túl leend szárnyalva s annak újabb, teljesebb kiadása válandik szükségessé, azon én fogok legőszintebben örüvendeni.”

BORSA GEDEON—DÖRNYEI SÁNDOR

Magyar—német dokumentációs tapasztalatcsere. Június első felében hazánkban járt a berlini Német Tudományos Akadémia Dokumentációs Intézetének (Institut für Dokumentation) küldöttsége, céljuk a magyar

orvostudományi dokumentáció tanulmányozása volt. Egy hetet töltöttek nálunk. Az Országos Orvostudományi Könyvtár iparkodott olyan programot összeállítani, hogy vendégeink a munkát a lehető leg szélesebben tekinthessék át. A delegáció az OOK központjában folyó dokumentációs munkán kívül tanulmányozhatta a Szegedi Orvostudományi Egyetem központi könyvtárában és négy egyetemi intézetben (hálózati tagkönyvtárak) végzett dokumentációt. Meglátogattunk öt országos jellegű egészségügyi intézményt, hogy tájékozódást nyerjünk a kutató munkával kapcsolatos dokumentációs módszerekről. Végül néhány határterület (gyógyszergyártás, genetika) szakdokumentációját tanulmányoztuk a megfelelő intézményekben.

Baráti beszélgetéseink során természetesen a német elvtársak is tájékoztattak bennünket a NDK-ban folyó dokumentációs munkáról.

Az IfD az NDK-ban folyó dokumentációs munka szervező és módszertani központja, itt szerkesztik továbbá a központi jellegű dokumentációs kiadványokat (referáló lapok, tájékoztató jellegű, katalóguskartonra nyomott cikkreferátum-sorozatok stb.). Az Intézet széleskörű dokumentációs hálózatot épített ki, az országban működő kutató, tudományos és tervező intézetek nagy része dolgozik az IfD-nek. Az IfD-nek egyébként nyolc főosztálya van, amelyek közül négy a referáló lapokat (Zentralblatt-okat) adja ki, egy főosztály a gazdasági, egy másik a technikai kérdésekkel (nyomdák, sokszorosítás stb.), kettő pedig a dokumentáció egyéb formáival foglalkozik. Ez utóbbiak egyikétől (hatodik főosztály: dokumentációs hálózat) érkezett hozzánk a küldöttség, H. KOFER, a dokumentációs hálózat vezetője és J. NITKE, az orvosi munkacsoport vezetője.

A látogatás utolsó napján záróértekezletet tartottunk, amelyen vendégeink elmondották benyomásait, tapasztalataikat. Az orvostudományi dokumentáció jelentősebb mértékben még csak az OOK-ban folyik Magyarországon, de sokféle kezdeményezést láttak az egyes intézmények könyvtárai és az intézményekben dolgozó kutatók részéről. Szinte minden intézményben dokumentálnak, ezeknek az összehangolása, szakmai színvonaluk emelése, elszigeteltségük megszüntetése jelentős eredményekre vezethet a jövőben. A dokumentáció egyik legfontosabb szervezeti problémája a dokumentáció és a könyvtár kapcsolata. Az NDK-ban a dokumentáció a könyvtártól függetlenül dolgozik, mi viszont arra törekszünk, hogy a dokumentációt összekapcsoljuk a könyvtári

munkával. E törekvést elismeréssel fogadták vendégeink, a könyvtári és a dokumentációs munka összekapcsolása mind szakmai, mind gazdasági szempontból előnyös. Számos gyakorlati probléma merül azonban még fel, ilyen például a folyóiratok használatának koordinálása dokumentációs és olvasószolgálati szempontból.

Megállapodtunk abban, hogy a két intézet között kialakult elvtársias kapcsolatot — amit ez a látogatás megteremtett — felhasználjuk együttműködésünk kiszélesítésére. Megállapodásunk főbb pontjai a következők:

Mindkét intézet készít szakbibliográfiákat, témabibliográfiákat, egyes kutatók kérésére végzett témakutatást és egyéb tájékoztató anyagot. Ezeket kölcsönösen egymás rendelkezésére bocsátjuk.

Folyamatosan tájékoztatjuk egymást az új szervezeti vagy technikai megoldásokról, amelyeket a dokumentáció terén bevezetünk.

A magunk részéről igen hasznosnak tartjuk az IfD által készített orvostudományi dokumentációs kartonsorozatot. Az IfD a teljes sorozatot megküldi az OOK-nak, az OOK pedig propagandát fejt ki a hazai orvostudományi intézetek között, előfizetőket gyűjtünk a kartonsorozatra. Ezzel a külföldi kurrens irodalomról való tájékoztatást segíthetjük elő.

Kölcsönösen segítjük egymás orvosi dokumentációs és módszertaniközleményeinek a megjelentetését a hazai szakajtóban.

Természetesen mindkét intézet egymás rendelkezésére áll mikrofilm vagy fotokópia szolgálat tekintetében.

A magunk részéről vállaltuk, hogy az IfD referálói hálózatába magyarországi intézeteket is bekapcsolunk, elsősorban azt vizsgáljuk meg, van-e lehetőség arra, hogy a szakterület „fehér foltjai” közül egyiket-másikat valamelyik magyar intézet referálja. Egyébként kívánatos a magyar nyelvű orvosi irodalom széleskörű referálása a kartonszolgálat számára. Vállaltuk, hogy referenseket javasolunk az IfD hálózata számára, a referátumokat németül küldjük meg.

A közös munka kiszélesítése, továbbá a dokumentációs apparátus, valamint a munkamódszerek részletesebb megismerése céljából kívánatos volna, ha mindkét intézet tanulmányútra küldhetné egy-két munkatársát egymáshoz. Ennek az előkészítésére lépéseket teszünk az illetékes szerveknél.

Német barátaink látogatása a két intézmény együttműködése tekintetében az első, kedvező lépésnek tekinthető. Az elkövetkezendő években a magyar orvostudományi dokumentáció minden bi-

zonnal hasznosítani tudja majd azokat a fejlettebb módszereket, amelyekkel az IfD dolgozik. A magunk részéről a legfontosabb kezdeti tennivalónak egyrészt a magyar orvosi irodalom német nyelvű referálásának kiszélesítését, másrészt az igen hasznos IfD tájékoztató kartonsorozat terjesztését tartjuk.

SZÉKELY SÁNDOR

A fehérorosz és makedón címek átírásáról. Az MSz 3394—51 szabvány nem tartalmazza a fehérorosz címek átírási szabályait, sőt utalás sem található benne erre vonatkozólag. Pedig nagyobb könyvtáraink fehérorosz könyvekkel állandóan gyarapodnak, s a fehérorosz címek átírására nem használhatók sem az orosz, sem az ukrán átírási szabályok.

Az alábbiakban bemutatjuk a fehérorosz címek átírására tőlünk javasolt szabályok táblázatát, és ehhez néhány magyarázatot fűzünk.

A cirill-betű alakja	Latin-betűs átírása		Példa
А, а	a	палова	palova
Б, б	b	або	abo
В, в	v	выдання	vüdannja
Г, г	g	книга	kniga
Д, д	d	друк	druk
Е, е, ё	e	не, ён	ne, en
Ж, ж	zs	ужытак	uzsütak
З, з	z	зборнік	zbornik
І, і	i	адзін	adzin
Й, й	j	байкі	bajki
К, к	k	выпадак	vüpadak
Л, л	l	літаратура	litaratura
М, м	m	дэмакрат	démakrat
Н, н	n	інстытут	insztütut
О, о	o	народ	narod
П, п	p	паэт	paét
Р, р	r	зверка	zverka
С, с	sz	слаўны	szlawnu
Т, т	t	чытач	csütaes
У, у	u	увосень	uvoszen'
Ў, ў	w	доўгі	dowgi
Ф, ф	f	фонд	fond
Х, х	h	шлях	sljah
Ц, ц	c	савецкі	szovecki
Ч, ч	cs	час	csasz
Ш, ш	s	больш	bol's
Ы, ы	ü	творчы	tvoresü
Ь, ь	'	фэльетон	fel'eton
Э, э	e	тэкст	tékszt
Ю, ю	ju	бюро	bjuro
Я, я	ja	як	jak
	''	п'еса	p''esza

A fehérorosz címek átírása az orosz, ukrán, bolgár szövegek átírási szabályainak alapelveit figyelembe véve történik.

Legközelebb áll hozzá az orosz cirillbetűs szövegek latinbetűs átírása. Ezzel egybevetve a következőket szükséges megjegyezni.

A *fehérorosz* r betű nem az orosz r-nek megfelelő hangot (g) jelöli, mert a *fehérorosz* r-nek a kiejtésben általában γ hang felel meg, amely a szájpadlás hátsó részén képzett zöngés réshang. (Nem tévesztendő össze az ukrán h-val, mely a magyar h-hoz áll közel, csak zöngés.) A fehérorosz r átírásánál számba jöhetne a h betű is. De egyrészt a magyar h hang lényegesen különbözik a *fehérorosz* γ-tól, másrészt a h-t fenn kell tartani a x latinbetűs jelölésére.

Az i betű i hangot jelöl, (akár az ukránban), s ennek megfelelően magyar i-vel írjuk át. A *fehéroroszban* и betű nincs.

Meg kell említeni az ŷ betűt, amely kétajakkal képzett réshangot jelöl. Az ŷ jelölésére a w betűt ajánljuk, amely hasonló hangot jelöl az angol helyesírásban. A mellékjeles ű, vagy a fonetikai átírásban használt u betű is megfelelő lenne, de a mellékjelek alkalmazása technikai nehézségeket okoz.

A ' jel az orosz elválasztó jel (ъ) funkcióját tölti be: az utána álló я, ю, е betűk j + a, u, e hangsoportokat jelölnek. Átírására a ' jel alkalmazatlan, mivel ezt a ' jel transzkripciójára foglaltuk le az orosz átírással egyezően. A ' jel átírására a " jelet ajánljuk, mellyel az azonos funkciójú orosz ь betűt is átírjuk.

*

A *makedón* a legfiatalabb szláv irodalmi nyelv, a Jugoszláv Szövetségi Népköztársasághoz tartozó makedón köztársaság hivatalos nyelve. Nagyobb könyvtárainkban jelentős számú *makedón* nyelvű történeti, irodalmi, nyelvészeti és egyéb irodalom van. (A szláv nyelvcsaládhoz tartozó makedón nyelvet nem szabad össze tévesztetni az ókori makedónok nyelvével.)

A *makedón* nyelv a délszláv nyelvek csoportjába tartozik és számos olyan lényeges sajátossággal rendelkezik, amely a bolgárral közös. A *makedón* írás cirillbetűs, s több olyan betűt tartalmaz, amely a szerb abécé-ből való (j, љ, њ, Ѡ).

A *makedón* cirillbetűs szövegek átírásának alapjául a magyar betűkkel történő translitterálást ajánljuk, amelyet az orosz, ukrán, fehérorosz, bolgár címek esetében is alkalmazunk. Ez felel meg átírási rendszerünk jellegének, amely a szerb cirillbetűs szövegek átírására csak azért használja fel a horvát latinbetűs abécét, mert ez a szerb-horvát nyelv latinbetűs írásváltozata.

A *makedón* cirillbetűs címek átírási szabályait a következő táblázat tartalmazza.

A cirill betű alakj:	Latin betűs átírása		Példa
А, а	a	азбука	azbuka
Б, б	b	баба	baba
В, в	v	ведар	vedar
Г, г	g	говор	govor
Д, д	d	да	da
Г, г	g'	гавол	g'avol
Е, е	e	елен	elen
Ж, ж	zs	жаба	zsaba
З, з	z	здрав	zdrav
С, с	dz	обзир	obdzir
И, и	i	игра	igra
Ј, ј	j	јама	jama
К, к	k	камен	kamen
Л, л	l	лав	lav
Љ, љ	l'	љубов	l'ubov
М, м	m	маж	mazs
Н, н	n	набој	naboj
Њ, њ	n'	конь	kon'
О, о	o	обем	obem
П, п	p	пазар	pazar
Р, р	r	работа	rabota
С, с	sz	состав	szosztav
Т, т	t	таец	taec
К, к	k'	среќа	szrek'a
У, у	u	удар	udar
Ф, ф	f	фала	fala
Х, х	h	ходник	hodnik
Ц, ц	c	цвет	cvet
Ч, ч	cs	чай	csaj
Џ, џ	dzs	цеб	dzseb
Ш, ш	s	шинвач	sivacs

A f, k, betűk palatális zöngés, illetve zöngétlen zárhangot jelölnek, amelyek jelölésére a g', k' mellékjeles betűket ajánljuk. A f, k, betűkkel jelölt hangok ugyanis a magyar g, k hangokra hasonlítanak, csak lágyabban ejtik őket. Így a g, k magyar betűknek a lágyágát kifejező ' jellel el látott változatai fonetikailag hű jelölést biztosítanak. A *makedón* írásban nincsen ь betű, amelynek átírására a ' jelre szükségünk lenne.

Az љ, њ betűket a *makedón* írás a szerb cirill abécéből kölcsönözte. Átírásukra a mellékjeles l', n' betűket ajánljuk. E betűk lágyan ejtett l', n' hangokat jelölnek. A ' mellékjel itt is a hang lágyágára utal, mint más nyelvű cirillbetűs szövegek átírásában, amikor a ь-t jelöli. A љ, њ betűk különben is az л, н és њ egybeolvadásából keletkeztek.

A j betű átírására a magyar j magától kínálkozik.

Az s betű dz (з), а џ dz' (џ) affrikátát jelöl. Jelölésükre a dz és dzs magyar betűket ajánljuk, mert ezek biztosítják a helyes kiejtést.

DEZSŐ LÁSZLÓ

H Í R E K

Műszaki Gazdasági Tájékoztató címmel az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ 1960-ban indította meg újtípusú dokumentációs kiadványát a külföldi szakirodalomról. E kiadvány célja, hogy az ország műszaki és gazdasági szakemberei részére folyamatos tájékoztatást adjon arról, hogy egyfelől az egyes műszaki ágazatok és általában a korszerű technikai irányzatok, másfelől a különböző országok gazdasági fejlődésének alakulása között milyen kölcsönhatások és összefüggések nyilvánulnak meg.

Az MGT tárgyköre a technika teljes területe; mivel elérhetetlen törekvés lenne egy-egy számban a technika valamennyi időszzerű gazdasági vonatkozású kérdéséről áttekintést adni, azért a szerkesztőség számonként 8–10 időszzerű kérdés köré csoportosítja a feltárt friss szakirodalmi anyagot. Minden egyes ilyen témakört 5–7 szakirodalmi közlemény bő ismertetésével világít meg. Az így feldolgozott témakörök számonként változóak, csak a köztük való eligazodást célzó beosztás 5 fejezete állandó (I. A Műszaki fejlesztés alapvető kérdései. Műszaki színvonal; II. Az energia termelése és elosztása; III. Nyersanyag- és alapanyagtermelés; IV. Feldolgozó ipar és gyártástechnológiája; V. Közlekedés, építés, közüzemi gazdálkodás.) Az OMK-ba rendszeresen járó 2000 külföldi szakfolyóirat közül mintegy 1600-at, amelyek folyamatosan vagy visszatérően közölnek műszaki-gazdasági jellegű anyagot, a szerkesztők számról számrá átnéznak, az ezekben az időszzerű népgazdasági témákhoz felbukkanó anyagot előjegyzik, osztályozva rendezik, majd a következő számokra eldöntött szerkesztett témákra vonatkozóan a kivonat-készítéshez előveszik, újból átvizsgálják, s a megfelelő terjedelmű és a lényegét tartalmazó kivonatot elkészítetik.

Az anyag kiválasztásában és szerkesztésében az újszerűség lényegében az, hogy az MGT törekszik a szakirodalom áradatából a valóban felhasználhatót, az adatszerűt és értékeset úgy közreadni, hogy az olvasó ne csak az irányzatokról kapjon nagyvonalú képet, hanem megismerhesse a tényeket és eredményeket is; ezáltal nagyrészt mentesülhet az eredeti közlemények utólagos, közvetlen áttekintésétől. Azok részére, akik az egyes témakörökben további szakirodalmi anyag megismerésére törekuszenek, az egyes témakörök után megadott „Legújabb egyéb irodalom” szolgál útmutatással.

Az 1960-ban megjelent 4 szám 47 témakörben több mint 250, az 1961-ben eddig megjelent 2 szám 17 témakörben kerekén 130 bő ismertetést tartalmaz a lényeges táblázatokkal, grafikonokkal, ábrákkal együtt. Egy-egy szám terjedelme kb. 120–130 kompressz (sűrűn gépelt) B5 oldal. — Az 1961-ben megjelent számokban eddig tárgyalt témák közül a második ötéves terv szempontjából különös érdeklődésre tarthatnak számot pl. az új technika gazdasági ösztönzésének lehetőségeiről, az olajtüzelés fejlődési irányairól, a mezőgazdaság őszi betakarítási munkáinak gépesítéséről, a világ műanyagtermelése és felhasználása fejlődésének perspektíváiról stb. szóló témakörök.

Az újszerű dokumentációs kiadványok használhatóságát nagymértékben emeli az 1960. évi jól használható, sokoldalú tárgymutató, amely a visszakereső irodalomkutatás céljaira a közreadott anyagot a műszaki-gazdasági, a gyártmány, ill. iparág, valamint a földrajzi hely szerinti fogalmak figyelembevételével elemzően tárja fel.

A kiadvány 1961-ben — sikerére való tekintettel — a korábbi negyedéves megjelenés helyett már kéthavonta jelenik meg.

VINCE PÁLNÉ

A nemzetközi konferenciák anyagának bibliográfiája és az UAI tevékenysége. A nemzetközi konferenciák anyaga (dokumentumai, jegyzőkönyvei, zárójelentései stb.) iránt mindig nagy érdeklődés mutatkozik a szakemberek, intézmények és könyvtárak részéről egyaránt. A konferenciák rendezői is arra törekuszenek, hogy ezeket a dokumentumokat a téma által kívánt széles körben terjesszék. Megelégedés fogadta tehát azt a határozatot, amely az *Unesco* égisze alatt és három nemzetközi szervezet — FID, UAI, ICSU (Nemzetközi Dokumentációs Szövetség, Nemzetközi Egyesületek Uniója, Tudományos Egyesületek Nemzetközi Tanácsa) — részvételével tartott legutóbbi nemzetközi értekezleten született. A konferencia résztvevői ugyanis elhatározták egy havonként megjelenő bibliográfia kibocsátását, amely rendszeresen fel fogja tárni a kérdéses dokumentumokat. A bibliográfia kiadására az *Union des Associations Internationales* (Nemzetközi Egyesületek Uniója) vállalkozott, mint olyan szerv, amely a nemzetközi szervezeteket és a nemzetközi élet tevékenységét tükröző kiadványok közrebocsátásával régóta foglalkozik.

A nemzetközi együttműködés vizsgálata szempontjából olyan fontos évkönyvet, az „*Annuaire des Organisations Internationales*”-t, amelynek első kötete még „*Annuaire de la Vie Internationale*” címen 1905-ben jelent meg, a második világháború után ugyancsak az UAI adja ki, s élvezi ehhez az ENSZ legmesszebbmenő támogatását. Ez az évkönyv rövid ismertetést ad az Egyesült Nemzetek Szervezetéről, ennek valamennyi intézményéről, továbbá az összes nemzetközi kormányközi és nem-kormányközi szervezetről, kiterjedve azok kiadványaira is. Az UAI havi folyóirata, az „*Associations Internationales*” nem kevésbé fontos orgánuma a nemzetközi életnek. Az 1957-ben megjelent monográfiának — „*Les 1. 978 organisations internationales fondées depuis le Congrès de Vienne. Liste chronologique*” — G. P. SPEECKAERT által írt 28 oldalas előszava külön is említést érdemel, mert statisztikai adatokkal és táblázatokkal ellátva áttekintést nyújt a nemzetközi élet fejlődéséről.

Az UAI adja ki a nemzetközi konferenciákat előre jelző *naptárt* is. Ez a naptár először az UAI havi folyóirata keretében kapott helyet, de később mind az érdeklődők, mind a konferencia rendezőinek szempontjából célszerűbbnek látszott, hogy külön broszúra alakjában jelenjék meg minden év végén. Közli a legtávolabbi időpontban rendezendő konferenciák helyét, idejét, a rendezőség címét és a beszámoló, illetve jelentések megjelenésének valószínű időpontját is. Az első broszúra-naptárt 1959-ben adta ki az UAI angol nyelven „*International congress calendar 1960—61*” címen, Brüsszelben.

Igen fontos vállalkozása a Nemzetközi Egyesületek Uniójának az összes eddig rendezett nemzetközi kongresszusoknak a lehető legteljesebb számbavétele a legrégibb időktől 1940-ig. A négy kötetre tervezett mű első kötete már 1960-ban megjelent „*Les Congrès internationaux de 1681 à 1899. Liste complète*” címmel. A második kötet az 1900—1919-ig, a harmadik az 1920—1929-ig, a negyedik az 1930—1939-ig terjedő éveket fogja felölelni. — A „*La Science des congrès internationaux*” c. gyűjteményes mű egyes kötetének kiadása ugyancsak az UAI vállalt feladatai közé tartozik.

Az UAI kiadásában megjelent nemzetközi bibliográfiák közül megemlítjük az 1953-ban napvilágot látott „*Répertoire des périodiques publiés par les organisations internationales non gouvernementales*” c. munkát, amelynek 1959-ben megjelent második kiadása már kiterjed a kormányközi szervezetek periodikáira is. Az első kiadás 899 folyóiratot, a második 1340-et

vesz számba. — A „*Les organismes internationaux et l'organisation internationale. Bibliographie selective*” című, G. P. Speeck-aert által szerkesztett bibliográfiában 783 jelentős mű, dokumentum és cikk szerepel olyan feldolgozásban, hogy a nemzetközi szervezetek működését, jogi helyzetét stb. tanulmányozni kívánó kutató érdeklődését kielégítse.

A nemzetközi konferenciák dokumentumait, jelentéseit tartalmazó legújabbban megjelent, a bevezetésben már említett — 12 oldalas kis füzet a „*Bibliographie courante des documents, comptes rendus et actes des réunions internationales*” című bibliográfia első száma. Anyagának elrendezése az ETO szerinti csoportosítást követi minden egyes dokumentum pontos ETO-jelzetével.

SZIGETHY JOLÁN

A Szovjet Unesco Bizottság Könyvtár-tudományi és Bibliográfiai Albizottsága ismét felvette a kapcsolatot a *Magyar Unesco Bizottság Könyvtári és Bibliográfiai Albizottságával*, és azt a kívánságát közölte, hogy a jövőben a két albizottság között élénkebb legyen az érintkezés és tapasztalatsere. Ennek bevezetéseként a szovjet albizottság megküldte 1960. évi beszámolóját, melyből kitéjük, hogy az albizottság 46 könyvtárügyi szakemberből áll és öt köztársaságban helyi szervei is működnek. A szovjet albizottság feladatköre szélesebb mint a magyaré, amennyiben nem csupán az Unesco könyvtári ügyeivel foglalkozik, hanem hozzátartoznak a FID-dal és az IFLA-val kapcsolatos teendők, sőt a szovjet könyvtárügy más nemzetközi kapcsolatainak a gondozása is.

Az albizottság 1960-ban javasolta, hogy az Unesco hívjon össze 1. könyvtárstatisztikai, 2. felsőfokú könyvtárosképzési, 3. a falusi lakosság könyvtári ellátottságával foglalkozó nemzetközi értekezleteket, támogassa a könyvtárügyi vándorkiállítások cseréjét, és adja ki a világ könyvtárainak nemzetközi címtárát.

Ugyanakkor az albizottság gondoskodott az Unesco kérdőívének kitöltéséről, a készülő új kiadványok szovjet fejezeteinek összeállításáról, lefordította a Vocabularium bibliothecarii c. könyvtári szakszótárt, előkészítette a budapesti konferencián való részvételt, folyamatosan kiadta az Unesco könyvtári közlönyének orosz nyelvű változatát stb. Az IFLA 26. tanácsülésére ugyancsak az albizottság készült fel, adatokat szolgáltatott ezen szerv részére stb.

Jellemző még a szovjet albizottság élénk tevékenységére, hogy 1960-ban 19 nem-

zetközi vonatkozású előadó est megrendezését vállalta, melyeken a nemzetközi könyvtárügy új fejleményeit vitatták meg, illetőleg meghallgatták a külföldön járt szovjet könyvtárosok beszámolóit, fogadták a Szovjetunióba látogató külföldi könyvtárosokat stb.

A magyar albizottság a válaszában röviden beszámolt munkásságáról és a szovjet albizottság kérésére a Gorkij Könyvtár adatai alapján ismertette a magyar könyvtárak tapasztalatait a lyuk-kártyarendszer alkalmazásáról. Remélhető, hogy a két albizottság közötti kapcsolat a jövőben még élénkülni fog.

GOMBOCZ ISTVÁN

300 éves a Deutsche Staatsbibliothek. 1961. október 23-tól 28-ig ünnepelte a berlini Német Állami Könyvtár fennállásának 300. évfordulóját. Az ünnepi hét sajtókonferenciával és a „Die Deutsche Staatsbibliothek in Vergangenheit und Gegenwart” c. kiállítás megnyitásával kezdődött. A következő napon ünnepi ülés volt, melyen a Német Demokratikus Köztársaság kormányának képviselője és a Könyvtár főigazgatója ünnepi beszédekben méltatták a könyvtár jelentőségét. Ezután került sor „A könyvtár és tudomány a szocializmusban” témájú nemzetközi konferenciára. A következő napokon tudományos előadásokat tartottak, a következő témakörbe csoportosítva: A Német Állami Könyvtár feladatai a szocialista társadalom tudományos, kulturális, gazdasági és műszaki fejlesztése és a könyvtárak nemzetközi együttműködése szolgálatában. A nyugat-németországi Marburgban még mindig visszatartott állományrészek ünnepélyes és nyomatékos visszakövetelése ugyancsak a programon szerepelt. Fogadások, városnézések stb. tarkították a jubileumi ünnepségeket.

A nagymúltú Német Állami Könyvtár 1 820 000-es állományával, 450 dolgozójával egész Németország legnagyobb könyvtára, a Német Demokratikus Köztársaság legfontosabb, központi funkciókat is ellátó hatalmas intézménye. A Könyvtárral

élénk kapcsolatot tartó magyar könyvtárosok és bibliográfusok ezúton is jó munkát és további felvirágzást kívánnak a jubiláló intézménynek.

GOMBOCZ ISTVÁN

Az Unesco a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Mikrofilm-tárát és Fotolaboratóriumát „társult könyvtári intézmény”-nek („Unesco Associated Library Project”) ismerte el. 1955 óta az Unesco a nemzeti és akadémiai könyvtárak, bibliográfiai központok, csereközpontok és közkönyvtárak egy részének bevonásával létrehozta „Unesco Associated Library Projects” nevű rendszerét. E társulás célja elsősorban az, hogy ezek az intézmények jobban megismerjék és segítsék egymás munkáját. Tevékenységükre, szakmai tapasztalataikra vonatkozó információik rendszeres kicserélésén kívül a szervezethez tartozó intézmények feladata a hasonló területen működő kisebb intézetek és könyvtárak munkájának előmozdítása belföldön vagy külföldön, szolgálataik folyamatos fejlesztése, modern könyvtári munkamódszerek gyakorlati alkalmazása stb. Mikrokönyvtárak és fotolaboratóriumok területén ez a korszerű technika alkalmazását, a kulturális kincseknek tekinthető kéziratok és régi könyvek mikrofilmmezését, mikromásolatokra és fényképekre vonatkozó belföldi és külföldi megrendelések teljesítését, kis könyvtárak és tudományos intézetek mikrofilmszolgálatainak szakmai támogatását jelenti. A szervezethez tartozó könyvtárak szükség esetén számíthatnak az Unesco technikai segítségére, úttörő jellegű munkáik erkölcsi és anyagi támogatására, külföldi tanulmányutak megszervezésére. Az Akadémiai Könyvtár Mikrofilm-tárának és Fotolaboratóriumának társult intézménnyé nyilvánítása az Unesco által bizonyára az Unescoval létesített kapcsolatok fejlődését s a mikrofilmzés és fotomásolás könyvtári szerepének szélesebb körben történő elismerését fogja jelenteni.

TÖKÉS LÁSZLÓ